

OBSERVAȚII ASUPRA EMISIUNILOR MONETARE ALE ȚĂRII ROMÂNEȘTI (1365-1418) PE BAZA ANALIZELOR PRIN METODE NUCLEARE

de CONSTANȚA ȘTIRBU
și PARASCHIVA ȘTANCU

Cercetările efectuate asupra emisiunilor monetare ale Țării Românești au consacrat prea puține studii compoziției metalice a monedelor¹, temă pe care ne-am propus s-o tratăm în lucrarea de față.

În această etapă ne-am oprit la monedele emise între anii 1365 și 1418, perioadă care corespunde cu începuturile activității monetăriei medievale a Țării Românești.

Neavînd posibilitatea să analizăm un număr mare de monede, ne-am orientat în a selecta pe cît posibil principalele tipuri monetare emise în această perioadă, punînd un accent mai mare pe emisiunile lui Mircea cel Bătrîn, care de altfel au ridicat, așa cum vom vedea, cele mai multe probleme.

Inițial au fost analizate 57 monede la care s-a urmărit stabilirea atît a principalelor elemente care intră în compoziția monedelor (argint și cupru), cît și a unor elemente secundare păstrate în urme, cum sînt : aurul, plumbul, bismutul. La acestea s-a adăugat ulterior pentru control un al doilea lot, cuprinzînd alte 22 de piese, la care s-a stabilit însă numai procentul de argint și cupru (vezi descrierea pieselor în anexa I, rezultatele analizelor în anexa II și ilustrația lor în planșele I-IX).

În vederea determinării compoziției monedelor, cercetători de la catedra de fizică a Universității București și de la Institutul de Fizică și Inginerie Nucleară² au folosit metoda de analiza prin fluorescența cu raze X. La o singură monedă de tip comun cu siglele n-s emisă de Mircea cel Bătrîn s-a întreprins, pe un fragment al acesteia, și analiza prin activare cu neutroni.

În continuare vom prezenta rezultatele obținute și concluziile care se desprind pentru fiecare emitent în parte.

Dintre monedele emise de Vladislav I au fost analizate 5 piese: 3 cu legenda slavonă (un ducat, un dinar și un ban) și 2 cu legenda latină (un ducat și un dinar) (vezi anexa II, nr.1-5).

Analizele efectuate au adus importante precizări asupra compoziției cantitative a monedelor. De exemplu moneda nr.1 - ducatul cu acvila conturnată și inscripția slavonă considerat printre primele emisiuni ale lui Vladislav I - cuprinde 93,1 % Ag, 7,1% Cu, 0,38% Av, 0,41 % Pb, 0,34% Bi. Compoziție apropiată are și celelalte două monede cu inscripția slavonă. Observăm deci că cele trei nominale: ducat, dinar și ban au un conținut destul de ridicat de argint : 93,1% Ag din

catul, 92,4% dinarul și 92,3% banul. Spre deosebire de primele două, banul însă nu conține bismut.

Din rîndul monedelor cu inscripție latină s-au selectat pentru analiză un ducat făcînd parte din tipul monetar cu cruce și un dinar din tipul monetar comun muntean. Cantitatea de argint la cele două monede cu inscripție latină emise de Vladislav I este de 90,4% la ducat și 90,2% la dinar, diferențele înregistrîndu-se doar la celelalte metale care intră în compoziția pieselor. Remarcăm că la dinar cantitatea de Cu este ceva mai mare decît la ducat : 14,1% față de 8,9%.

Din cele expuse mai sus rezultă că monedele cu legenda în caractere slavone, fie ele ducați, dinari sau bani, au un conținut mai ridicat de argint (în medie 92,6%) față de monedele cu legenda latină (ducatul și dinarul), la care cantitatea de argint este de 90,3 %. Se observă că ducatul cu acvila conturnată are un conținut mai ridicat de argint (93,1%) decît ducatul cu cruce (90,4%), deși greutatea monedelor sînt aproape identice.

Faptul că atît monedele din prima categorie, cît și cele dintr-una au un procent ridicat de argint denotă odată în plus că primul domn al Țării Românești, care emite moneda ca semn al independenței sale politice, cîrnuia o țară cu o economie bine dezvoltată.

Din analiza făcută la Institutul de Fizică Atomică se constată de asemenea că cele dintîi emisiuni monetare românești aveau un conținut de metal prețios destul de ridicat față de monedele contemporane străine aflate în circulație, fiind mai apropiate de cele bulgărești³, cu care se găsesc adesea împreună în tezaurile monetare descoperite⁴.

Cercetarea numismatică a epocii medievale românești este cea care relevă pentru înțîia oară existența în Țara Românească a asocierii la domnie - instituția de tradiție bizantină - prezentă și la nord de Dunăre,

Inscripțiile de pe monede indică astfel domnia comună a celor doi frați : Vladislav I și Radu I. Din această categorie a fost analizată o singură monedă (un dinar de tip comun cu legenda slavă), care are pe avers ca emitent pe Radu I, iar pe revers pe Vladislav I, emisiune monetară ce se datează în jurul anului 1377⁵, după alți autori ceva mai devreme⁶ (anexa II, nr.6). Compoziția acestei monede este următoarea : 91,2% Ag, 8,9% Cu, 1,50% Au, 0,56% Pb, 0,19 Bi. Deci la această monedă, emisă în timpul domniei asociate, cantitatea de argint rămîne asemănătoare cu emisiunile lui Vladislav I. În schimb, în vremea lui Radu I (1377-1383), urmașul lui Vladislav I, observăm o ușoară scădere a conținutului de argint, așa cum rezultă din analiza celor 6 monede expertizate, în paralel cu o scădere a greutății lor (anexa II, nr.7-12).

Din rîndul monedelor cu inscripția în caractere slavone s-au analizat trei nominale : un ducat cu cruce pe care Radu I se intitulează **БѢЛКИ БОГБОУ** (mare voievod), avînd ca simbol pe revers

sigla 3, un dinar de tip comun muntean cu siglele Θ-P, sigle pe care le vom întâlni și la emisiunile urmașilor săi, și un ban cu siglele P-B. Ducatul are 90% Ag, dinarul 84,3% Ag, iar banul 90,5%. Observăm că și aici, ca și la Vladislav I, dinarul conține mai mult Cu decât ducatul (20,6% dinarul față de 8,0% ducatul). Din grupa monedelor cu legenda latină s-a analizat un dinar avînd pe revers aceleași sigle Θ-P, care conține 87,4% Ag.

Pentru prima oară efigia domnitorului apare în numismatica Țării Românești pe monedele lui Radu I. Voievodul este înfățișat în armură de cavaler ținînd cu mîna dreaptă lancea, iar cu mîna stîngă scutul fasciat, în primul cîmp, și plin în al doilea, reprezentare care nu se mai întâlnește în această epocă la niciuna din țările din jur. Pe revers, alături de inscripție este același scut înclinat, timbrat de coif și acvilă, model ce va fi preluat pentru monedele cu efigie și de urmașii săi. Emiterea lor a fost pusă în legătură cu importul de armuri pe care domnitorul român l-a făcut din Veneția în anul 1377⁷.

Din cele trei serii ale acestui tip monetar clasificat după modul în care sînt redată armurile⁸, au fost analizate două monede: un dinar din seria I-a (domnitorul este redat cu platoșă și cămașă de zale prelungită pînă deasupra genunchiului) și un dinar din seria a doua (domnitorul este redat cu platoșă și jupă formată din plăci mici ovoidale dispuse pe două rînduri). Ambele fac parte dintr-un tezaur descoperit în anul 1915 în satul Teiuș, com. Scornicești, jud. Olt⁹. Moneda din prima serie are un conținut ceva mai ridicat de argint: 88,8% față de cea din a doua serie, care are numai 84,1%. Așa cum am mai arătat, deși se menține încă ridicat, conținutul de argint al monedelor lui Radu I este mai scăzut decât cel din emisiunile fratelui său Vladislav I. Remarcăm de asemenea că monedele cu efigie cuprind mai puțin argint decât monedele de tip comun ale aceluiași emitent, argument care ne permite să apreciem că monedele cu efigie de la Radu I se plasează spre sfîrșitul domniei sale. Această concluzie rămîne însă să fie verificată după analiza unui număr mai mare de piese de acest tip.

Conținutul de argint al monedelor va scădea puternic la emisiunile urmașului său Dan I (1383-1386).

De asemenea, numărul nominalelor se reduce. Domnitorul va renunța să bată monede în sistemul groșilor balcanici, orientîndu-se spre sistemul în circulație la nord de Carpați. Se vor emite astfel ducați cu o greutate mult mai scăzută, apropiată de cea a dinarilor ungurești și bani corespunzînd obolilor.

De la Dan I s-au analizat două monede cu siglele Θ-P (care au apărut și la Radu I), cele mai frecvent întîlnite pe emisiunile monetare ale lui Dan I¹⁰ (anexa II nr.13-14; pl.III nr.13-14). O piesă face parte din tezaurul de la Niculițel, jud. Tulcea, descoperit în anul 1906¹¹, iar alta este cu loc de descoperire necunoscut și face parte din fondul vechi al Academiei. Moneda de la Niculițel, în bună stare de conservare, are numai 51,3% Ag, restul fiind 44,8% Cu,

0,10% Au, 0,46% Pb, 0,20% Bi. Cealaltă piesă avînd aceleași sigle, dar reprezentările heraldice de pe revers (coiful și acvila) diferite, are 72,9% Ag și 23,4% Cu.

Așadar, în vremea lui Dan I se văd semnele unei crize monetare dictată poate și de faptul că domnul român a fost antrenat într-o serie de lupte pentru apărarea țării atît cu ungurii, cît și cu bulgarii. De altfel, în scurt timp (a domnit numai trei ani) el își va pierde viața în luptele cu ȧarul Șişman din Tîrnovo.

La sfîrșitul sec. al XIV-lea și începutul celui de al XV-lea personalitatea complexă a lui Mircea cel Bătrîn este reflectată și de varietatea emisiunilor monetare ce dezvăluie nu numai legăturile sale politice sau economice, ci și o atapă nouă a vieții spirituale românești. Din perioada asocierii sale la domnie cu Dan I s-a analizat o singură monedă purtînd siglele K-K ce face parte din colecția dr. Maria și George Severeanu (anexa II, nr. 15 ; pl. III, nr. 15). Moneda are 57,1% Ag și 30,5% Cu, deci se menține o compoziție apropiată de cea din timpul lui Dan I. Pentru o mai bună cunoaștere a epocii lui Mircea cel Bătrîn, au fost analizate principalele tipuri monetare puse în circulație în diferitele etape ale domniei sale.

Din seria monedelor de tip comun emise de Mircea cel Bătrîn au fost analizate 21 monede, din care 18 fac parte din tezaurul de la Niculișel și 2 din fondul vechi al Academiei, și anume : 6 monede cu inscripția în caractere slavone cu siglele K-K și n-S și 15 monede cu legenda latină cu siglele П П, Ѡ-P, Ѡ și m -. Din cele 21 piese numai pentru 7 monede (cîte una din fiecare siglă) s-au calculat toate elementele care iatră în compoziția acestora, pentru restul se va indica doar compoziția de Ag și Cu (anexa II, nr. 16-36 ; pl. III, nr. 16 - 21 ; pl. IV, nr. 22-33 ; pl. V, nr. 34-36).

Se constată în general că procentul de metal prețios din cadrul aceleiași serii de sigle este destul de apropiat. De pildă, la sigla K-K cele patru monede analizate au următoarea compoziție : 57,8%, 51,6%, 50,5%, 50,4%, media fiind de 52,6% (anexa II, nr. 16-19 ; pl. III, 16-19). Dar în cadrul acestei serii sînt stanțe diferite. Ultimele două piese care au același tip de scut, de acvilă sau de coif, au și titlul cel mai apropiat 50,5% și 50,4%. Atragem atenția asupra faptului că se pot observa în cadrul aceluiași tip de sigle și diferențe mai mari de titlu. De pildă la sigla Ѡ - trei monede au titlul destul de apropiat ; 26,3% Ag, 25,1%, 22,1%, cea de a patra însă are 44,6% Ag, deși pare a avea același gravor. Aceste diferențe se vor putea explica prin analizarea unui număr mai mare de piese și prin metode de analiză diferite.

De asemenea, se constată că titlul monedelor diferă și în funcție de sigle. Astfel, dacă socotim media monedelor analizate, cele cu siglele K-K au 52,6% Ag, cele cu П-П 47,4%, cu n-s 37,8% cu Ѡ P 34,7% cu Ѡ - 29,5%, cu Ѡ - 24,4%. Remarcăm o cantitate de aur gînt ușor crescută la piesele ce au sigle întîlnite și la monedele emise de Dan I (K-K).

EXPLICAȚIA PLANȘELOR

- Pl. I. - Nr. 1-5 ducați, dinari și bani emiși de Vladislav I ; nr.6 dinar emis de Radu I și Vladislav I ca domni asociați.
- Pl.II.- Nr.7-12 ducați, dinari și bani emiși de Radu I.
- Pl.III.- Nr.13-14 ducați emiși de Dan I ; nr.15 ducat emis de Dan I și Mircea cel Bătrîn ca domni asociați ; nr.16-21 ducați de tip comun emiși de Mircea cel Bătrîn.
- Pl.IV.- Nr.22-33 ducați de tip comun emiși de Mircea cel Bătrîn.
- Pl.V.- Nr. 34-36 ducați de tip comun emiși de Mircea cel Bătrîn ; nr.37-38 ducați cu efigie și costum de tip bizantin emiși de Mircea cel Bătrîn ; 39-44 idem, dar cu lance oblică.
- Pl.VI.- Nr.45-49 ducați cu efigie și costum de tip bizantin, cu lance oblică, emiși de Mircea cel Bătrîn ; nr. 50 ban emis de Mircea cel Bătrîn ; nr.51-52 ducați cu efigie și costum de tip occidental, cu spadă ; nr.53 idem, fără mantie.
- Pl.VII.- Nr.54-58 ducați cu efigie, costum de tip occidental și lance dreaptă, emiși de Mircea cel Bătrîn ; nr.59-60 bani emiși de Mircea cel Bătrîn ; nr. 61-62 ducați cu efigie și costum de tip occidental, cu lance dreaptă.
- Pl.VIII.- Nr.63-64 ducați cu efigie și costum de tip occidental, cu lance dreaptă ; nr.65 ban emis de Mircea cel Bătrîn ;nr.66-70 ducați cu efigie și costum de tip occidental, cu lance dreaptă emiși de Mircea cel Bătrîn ; nr. 71 ban emis de Mircea cel Bătrîn.
- Pl. IX.- Nr.72-77 ducați cu efigie, costum de tip occidental și lance dreaptă, emiși de Mircea cel Bătrîn ; nr. 78-79 idem, dar fără mantie și inscripție diferită pe revers.

Credem că pentru stabilirea unei cronologii a emisiunilor de tip comun ar trebui analizate toate tipurile de sigle și un număr mai mare de piese din fiecare siglă.

În legătură cu rostul siglelor de pe monede s-au emis diferite ipoteze : că ar reprezenta inițialele gravurilor, ale monetăriei, că ar indica locurile unde au fost bătute monedele, că ar fi semne ale unor emisiuni succesive¹².

Rezultatele obținute din aceste analize nu se limitează în a confirma faptul, arătat de altfel și de alți cercetători, că numărul mare și variat al siglelor prezente pe monedele de tip comun din timpul lui Mircea cel Bătrân exclude posibilitatea ca ele să indice monetăria sau gravorii, ci ne întăresc părerea că ele simbolizează, mai degrabă, semnele de control ale administratorilor monetăriei domnești, ilustrând succesiunea emisiunilor și, ceea ce ni se pare mai important, ar reprezenta mărci în strânsă legătură cu cantitatea de metal prețios ce intră în compoziția pieselor. Atragem atenția că sînt sigle, ca de pildă Θ-P, ce se întîlnesc atît la Radu I și la Dan I, cît și la Mircea cel Bătrân. Altele numai la Dan și Mircea (Θ-P, K-K).

Deci este posibil ca acești administratori ai monetăriei domnești să se fi menținut mai multă vreme în funcție.

De asemenea, scăderea conținutului de argint poate fi urmărită și astfel : la Radu I monedele cu sigla Θ-P au 87,4% Ag (dinarul cu legenda latină) sau 84,3% Ag (cu legenda slavă), pentru ca la Dan I să scadă la 72,9% și 51 %, sigla fiind aceeași,

În urma analizelor făcute se constată că la unele exemplare emise de Mircea cel Bătrân cantitatea de argint este depășită de cea de Cu, ca de pildă la monedele cu nr:21, 27-36 (vezi anexa II). Remarcăm deci o scădere a conținutului de argint la monedele de tip comun emise de Mircea cel Bătrân față de emisiunile monetare din vremea lui Dan I sau Radu I.

Scăderea conținutului de metal prețios din emisiunile monetare, fiind o sursă rapidă de obținere a unor cîștiguri suplimentare, a fost utilizată frecvent în avul mediu și se va utiliza și de către domnii români.

Numărul mare ale monedelor de tip comun, cu multiple variante ale legendelor și simbolurilor heraldice, indică faptul că în vremea lui Mircea cel Bătrân herghia țării și-a intensificat activitatea.

Creșterea numărului monedelor s-a datorat însă nu numai intensificării mișcării comerciale din vremea sa, ci și nevoii de plată a soldelor datorate trupelor de care avea nevoie pentru a-l susține atît în luptele pentru apărarea țării împotriva pericolului otoman ce ajunsese la linia Dunării, cît și în luptele pentru menținerea tronului.

Monedele de tip comun considerate ca primele emisiuni aparținînd lui Mircea cel Bătrân, încadrate între anii 1386-1396¹³, reflectă situația financiară mai grea în primii ani ai domniei sale, iar criza monetară a argintului, resimțită pe plan european la sfîrșitul sec. al

XIV-lea¹⁴, se regăsește și în emisiunile monetare ale marelui domn al Țării Românești.

După anul 1396, și în special după anul 1402, odată cu instaurarea unui climat de liniște în țară și a unor bune relații cu vecinii, odată cu creșterea puterii politice a domnitorului, cu dezvoltarea mai intensă a vieții economice, Mircea cel Bătrîn adaugă vechilor tipuri monetare altele noi, în care apare efigia sa. După modul în care este redată înfățișarea voievodului, ca și după reversul pieselor, monedele sale "cu efigie" se împart în mai multe grupe și serii cu multiple variante.

Pentru a înțelege mai bine politica monetară a lui Mircea cel Bătrîn s-au expertizat la fiecare grupă a tipului monetar cu efigie mai multe monede din aceeași serie.

În anexa II, nr. 37-79 dăm pentru damparație toate tipurile de monede cu efigie expertizate, cu o încercare de aranjare a lor într-o suită cronologică sugerată nu numai de tipul monetar, ci și de rezultatele obținute prin analizele cu raze X, fără a exclude posibilitatea ca unele din ele să fi fost emise și să fi circulat în paralel.

Pe o primă grupă¹⁵ domnitorul este reprezentat într-o ținută solemnă cu ceroana în 3 colțuri, (trilohată) și cestum bizantin constând din saccos (vezi descrierea în anexa I la poz. 16-17), ținând mîna dreaptă pe piept, iar cu mîna stîngă globul cruciger. În grupa aceasta există o singură serie: din care au fost expertizate două monede (nr. 37, 38). Așa cum rezultă din anexa I, ele conțin o cantitate foarte mare de argint: 93,5% și 90,6% comparativ cu monedele de tip comun cu sigle emise în prima parte a domniei, care se încadrează între 22,1% și 51,7% la cele cu legenda latină, și 31,9% pînă la 57,8% la cele cu legenda cu litere slavone.

Pe altă grupă domnitorul este reprezentat în aceeași ținută solemnă, dar ținînd în mîna dreaptă o lance oblică pornind de la umărul drept transversal spre baza monedei. Lancea purtată de domnitor este fie cu vîrfurile ovale, fie cu vîrfurile rombice, iar pe revers acvila, scutul și uneori coiful sînt de asemenea redată în mai multe variante (vezi descrierea amănunțită în anexa I, poz. 39-42, iar în anexa II rezultatele analizelor).

Fînd în considerare numai cantitatea de argint, se constată că monedele cu lance oblică, cu vîrfurile ovale și saccos au între 90,6% și 91,2% argint, iar cele cu lance oblică, cu vîrfurile rombice și saccos au între 90,5% și 94,1% argint. O singură piesă din această serie, mai neglijent lucrată, are 85,9% argint.

Reprezentarea domnitorului cu saccos, dar purtînd alte însemne, se întîlnește atît pe monedele bizantine ce au cunoscut o largă circulație în Țara Românească, cît și pe cele ale țarilor bulgari și sîrbi.

Acest tip monetar "cu saccos și lance oblică" are numeroase variante ce se descompun treptat, apropiindu-se de grupele următoare care îl înfățișează pe domnitor la o vîrstă mai înaintată.

Vechiul saccos este înlocuit de o mantie cu falduri largi tubulare, amintind de costumul purtat de Vladislav I, domnul Țării Românești, de pe ferecătura icoanei sfântului Athanasie dăruită mănăstirii Lavra de la Muntele Athos¹⁶. Monedele din această grupă (vezi anexa II) au și ele un conținut ridicat de argint: 92,7% la cele cu lancea cu vârful rombic și 92,1% în medie la cele cu lancea cu vârful oval.

O altă grupă de monede prezintă efigia domnitorului cu aceeași mantie cu falduri lungi tubulare, care se prelungesc însă pe mîna stîngă¹⁷, amintind de vechile reprezentări de pe monedele bizantine din epoca Comnenilor și cea a Paleologilor. Cele două monede analizate din această grupă au 92,7% și 93,8% argint (vezi anexa I și anexa II, poz. 48 și 49). Banul de la tipul monetar "cu saccos și lance oblică", clasificat de noi astfel după forma scutului de pe revers, are un conținut foarte ridicat de argint, chiar superior ducaților și anume 96%.

Analizînd anexa II se constată că toate monedele cu efigie de la Mircea cel Bătrîn aparținînd grupelor amintite mai sus nu conțin bismut, iar cantitatea de aur în urme este ceva mai ridicată decît la monedele de tip comun ale aceluiași emitent. Acest fapt ne poate sugera fie fabricarea lor într-o altă monetărie, fie o sursă diferită de metal prețios. Remarcăm de altfel că și stilul acestor monede făcînd parte din tipul monetar cu saccos, cu sau fără lance oblică, diferită destul de mult de celelalte monede cu efigie aparținînd lui Mircea cel Bătrîn.

Un alt tip monetar cu efigie emis de Mircea cel Bătrîn îl reprezintă pe domnitor în costum cavaleresc de curte, occidental, motiv iconografic care apare și pe monedele angevine ale lui Ludovic I, dar care prin însemnele purtate de domnitor îl apropie de monedele bosniace și sîrbești.

În cadrul acestui tip monetar distingem mai multe grupe ce se deosebesc între ele atît prin însemnele purtate de domnitor, cît și după reversul monedelor.

O primă grupă îl înfățișează pe domnitor purtînd coroana cu mai multe fleuroane, surcota ajustată pe trup și prinsă cu nasturi, ce se prelungeste cu o jupă plisată, purtînd pe umeri o mantie căptușită cu hermină; ține în mîna dreaptă spada cu vârful în sus, iar cu stînga globul cruciger. Reversul acestor monede, străbătut de influența bizantină, transmisă la noi prin mediul bulgar și sîrb, ilustrează bunul lui Christos.

Din această grupă (domnitorul reprezentat cu spada) am analizat două piese din seria I-a (domnitorul cu mantie) și o piesă din grupa a II-a (domnitorul fără mantie).

Așa cum rezultă din analiza anexei I nr. 51-52, conținutul de argint al celor două monede expertizate din seria I-a este destul de ridicat: 91,6% și 92,4%, corespunzînd cu o greutate medie de 0,51

grame. Moneda din seria a II-a, domnitorul cu spadă fără mantie, are 65,8% Ag, 18,1% Cu (anexa II, nr. 53), având deci cel mai scăzut titlu de argint din seriile cu etigie. Credem că emisiunile monetare cu efigia domnitorului fără mantie vor trebui plasate, dacă ținem seama de rezultatele analizelor, spre sfârșitul domniei lui Mircea.

Cea de a treia grupă a monedelor cu efigie păstrează același costum, dar spada este înlocuită de o lance dreaptă.

Această grupă cu nenumăratele ei variante, împărțită în 6 mari serii¹⁸, este cea mai apropiată ca reprezentare iconografică de imaginile ce-l înfățișează pe domnitor în ctitoriile sale. Reversul acestei monede este din nou ocupat de stema țării (scut înclinat, timbrat pe colțul stâng de coif cu acvilă).

În urma analizelor făcute la piesele din această grupă se constată că monedele au un conținut destul de ridicat de argint și că grupările ce țin seama de reprezentările heraldice coincid și cu conținutul de metal prețios al monedei. Deși pentru fiecare serie s-au expertizat un număr restrâns de exemplare, am încercat să facem o medie a cantității de argint din aliajul monedei, ținând neama de nominalul lor : ducați și bani. Astfel, la seria I-a, ce are reversul cu scutul fasciat în primul câmp și plin în al doilea, cantitatea de argint este de 90,9% în medie la cele 5 piese expertizate (vezi anexa II, nr. 55-58), iar banii (nr. 59-60) din această serie au 90,8% în medie.

La seria a II-a, care are în primul câmp fascii și o steluță în al doilea, cantitatea de argint este în medie de 90,7%, banul din seria aceasta având 90,4% argint.

Seria a V-a, ce prezintă în primul câmp o steluță și fascii în câmpul al doilea, conține 90,5% argint, iar banul 92,5%.

Cea mai mică cantitate de argint din seriile cu lance dreaptă o au monedele care prezintă în primul câmp fascii, iar în al doilea siglaș (seria a III-a): 85,6% argint.

Analizând în concluzie acest tip monetar emis de Mircea cel Bătrân, caracterizat prin reprezentarea domnitorului în costum occidental și lance dreaptă, se constată în general o oarecare omogenitate a cantității de argint la seriile I, II, V, cantitate ce este cuprinsă între 88,4% și 93,8%, seria a treia (cu siglă) prezentând o concentrație mai mică, ce oscilează între 85,4% și 88,2%. În același timp, s-a stabilit și media greutateii exemplarelor în discuție. Se observă că greutatea maximă de 0,47 g corespunde seriei I-a, care are și cea mai mare concentrație de argint, iar greutatea cea mai mică de 0,40 g corespunde seriei a III-a, care are și cantitatea cea mai mică de metal prețios.

Deci, atît din punct de vedere al greutateii, cît și al concentrației de argint, monedele se pot inseria astfel : seria I-a cu 90,9 % argint are 0,47 g, seria a II-a cu 90,7 % argint, cu 0,44 g greutate medie, seria a V-a cu 90,5% argint avînd aceeași greutate medie de 0,44 g, seria a III-a cu 85,6% argint, cu 0,40 g greutatea medie.

Prin urmare, scăderea purității metalului la această categorie de monede este însoțită în paralel și de o scădere a greutateii.

Analizând prezența și a celorlalte elemente ce intră în compoziția monedelor se constată că aurul este prezent în absolut toate monedele, dar în proporții diferite, ce corespund de altfel clasificării de mai sus. Astfel, cantitatea cea mai mare de aur, de 0,48 %, o înfățișăm la ducații din seria I-a, iar cea mai mică de 0,28 % la cei din seria a III-a. Același raport, însă crescând, se remarcă pentru compoziția de cupru.

Cea de a treia mare grupă din seriile care-l reprezintă pe domnitor în costum occidental, cu lance dreaptă, ce cuprinde ultimele emisiuni monetare ale lui Mircea cel Bătrân, prezintă domnitorul fără mantie, cu costumul puțin modificat, cu inscripția desemnând pe o parte pe Mircea, iar pe cealaltă emitentul, încă neclarificat cu precizie până în prezent, are cea mai scăzută cantitate de argint, în medie 70,2% din seriile cu efigie aparținând lui Mircea cel Bătrân. Acest tip monetar, emis probabil în ultimii ani ai domniei, a fost preluat ca model și de urmașii săi Mihail I și Dan al II-lea. Semnele unei crize financiare, care se va accentua la urmașii săi, se întrevăd la acest sfârșit de domnie, când de altfel Mircea va fi nevoit să plătească tribut puterii otomane în plină ascensiune.

În concluzie, trecând în revistă întreaga activitate monetară desfășurată în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, distingem două mari etape, conturate de rezultatele analizei compoziției metalului. Prima etapă coincide cu emiterea monedelor de tip comun, mai slabe calitativ, cu un conținut scăzut de argint. Este epoca în care se resimt semnele unei crize financiare, în care Mircea cel Bătrân - antrenat în luptele pentru consolidarea granițelor țării și menținerea puterii - va emite un număr mare de monede, al căror conținut de argint variază și în funcție de siglele de pe monede. Siglele în uzul acesta ar putea fi și mărci secrete ale emisiunilor sale de argint. Etapa a doua, ce va reprezenta și perioada de maximă înflorire a vieții economice din timpul domniei sale, se inaugurează cu o reformă a sistemului monetar, căci nu se vor schimba numai reprezentările de pe monede, ci se va face o îmbunătățire substanțială a conținutului de metal prețios, așa cum rezultă și din analizele întreprinse de noi. Se remarcă în paralel cu creșterea conținutului de argint și creșterea ponderală a noilor emisiuni (vezi anexa II).

De asemenea, ținând seama de compoziția metalului, banii lui Mircea cel Bătrân trebuie plasați în a doua etapă alături de monedele cu efigie. Conținutul lor ridicat de Ag ne îndreptățește să afirmăm că sînt emiși după 1396.

Ridicînd conținutul de metal prețios al monedelor sale, Mircea cel Bătrân le va impune nu numai pe piața internă, ci și pe piața externă, fiind de multe ori preferate în tranzacțiile comerciale. La aceasta stau mărturie numărul mare de descoperiri monetare cuprinzînd monede de

la Mircea cel Bătrîn aflate nu numai pe teritoriul țării noastre, ci și în afara granițelor ei, moneda sa fiind menționată și în tratatele comerciale din vremea sa.

Se remarcă, de asemenea, în această etapă că numărul meșterilor gravori și monetari aduși la curtea sa pare a fi mai mare față de perioada precedentă și cu o bună pregătire tehnică, desfășurându-și meșteșugul cu mai multă îngrijire și precizie. Redând înfățișarea voievodului așa cum se înfățișează pe fráscele bisericilor, în costum de ceremonie, de curte, ei ne transmit peste veacuri imaginea epocii în care Mircea a luptat pentru apărarea și ridicarea prestigiului țării sale.

Materialul prezentat în lucrarea de față a fost o primă încercare, un început pentru un studiu mai larg asupra emisiunilor monetare românești.

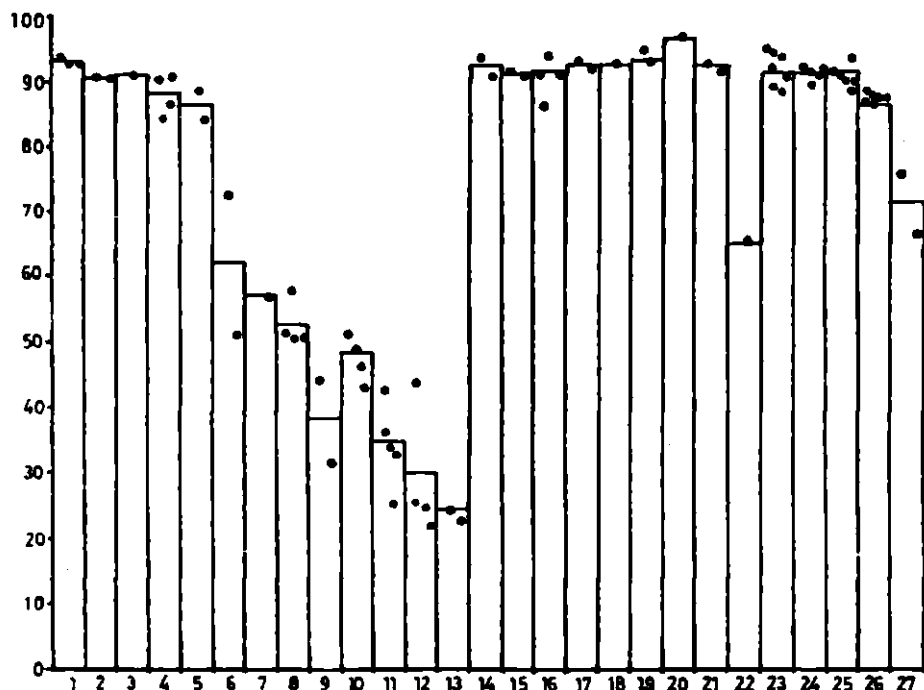
Ținem să atragem și în încheiere atenția că lucrarea de față valorifică rezultatele analizelor efectuate pe un număr mic de monede, concluziile putând fi mai complete după ce se va analiza un număr mai mare de piese de același fel, cuprinzând pe cât posibil toate tipurile monetare ale domnilor români. Astfel s-ar putea aduce date noi și mult mai edificatoare.

Pentru oglindirea mai clară a evoluției concentrației de argint pornind de la primele emisiuni ale lui Vladislav I până la ultimele aparținând lui Mircea cel Bătrîn, am întocmit o diagramă ce ilustrează curba descreșterii și creșterii metalului prețios, argint în cazul nostru.

Se observă că primele emisiuni sînt din metal fin, finețe ce va scădea de la 93,6% la emisiunile lui Vladislav, la 92,0% la Radu I și Vladislav, asociați, la 87,4% la Radu I, la 58,3% la Dan I, procesul de descreștere culminînd cu emisiunile de tip comun ale lui Mircea cel Bătrîn, unde procentul de aramă întrece pe cel de argint, ce atinge cifra de numai 47,5% argint. Aici încetează linia descendentă a conținutului de argint al celor distîc emisiuni monetare ale Țării Românești, pentru ca să ne atragă apoi atenția o creștere bruscă, care marchează reforma monetară înfăptuită de Mircea cel Bătrîn, reformă ce conjuga creșterea puterii economice cu o consolidare a puterii politice.

Din cercetarea anexelor I și II, prezentate de noi în lucrarea de față, pe care le-am conceput în ideea de a putea fi urmărite concomitent toate datele oferite atît de cercetarea numismatică, cît și de cea rezultată din analizele asupra compoziției monedelor, se desprind cîteva concluzii de ordin general, care de fapt confirmă părerile mai vechi, semnalate de numismați de prestigiu ca N. Docan, Constantin Moisil, George Severeanu și Octavian Iliescu.

Prin comunicarea noastră a fost marcat un început de drum, care sperăm ca va putea fi continuat cu rezultate ce ar putea îmbogăți du-mismatica medievală românească atît de vitregită în izvoare scrise.

EXPLICAȚIA GRAFICULUI

- 1 Ducat, dinar și ban cu legendă slavonă emiși de Vladislav I Vlaicu.
- 2 Ducat și dinar cu legendă latină emiși de Vladislav I Vlaicu.
- 3 Dinar emis de Radu I și Vladislav I Vlaicu ca domni asociați.
- 4 Ducat, dinar și ban de tip comun emiși de Radu I.
- 5 Dinari, tipul cu cavaler, emiși de Radu I.
- 6 Ducați emiși de Dan I.
- 7 Ducat emis de Mircea cel Bătrân și Dan I ca domni asociați.
- 8 Ducați cu legendă slavonă și siglele K-K emiși de Mircea cel Bătrân.
- 9 Ducați cu legendă slavonă și siglele n-s emiși de Mircea cel Bătrân.
- 10 Ducați cu legendă latină și siglele Π-Π emiși de Mircea cel Bătrân.
- 11 Ducați cu legendă latină și siglele ω-D emiși de Mircea cel Bătrân.
- 12 Ducați cu legenda latină și sigla Φ.
- 13 Ducați cu legenda latină și sigla Ω.
- 14 Ducați cu efigie, costum bizantin, fără lance, emiși de Mircea cel Bătrân.
- 15 Ducați cu efigie, costum bizantin și lance oblică cu vîrf oval, emiși de Mircea cel Bătrân.
- 16 Ducați cu efigie, costum bizantin și lance oblică cu vîrf rombic, emiși de Mircea cel Bătrân.

1 |

2 |

3 |

4 |

5 |

6 |

Planşa I

7

8

9

10

11

12

Planşa II

13

14

15

16

17

18

19

20

21

Plansa III

Plansa IV

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

Planşa V

45

46

47

48

49

50

51

52

53

Plasa VI

54

55

56

57

58

59

60

61

62

Plansa VII

63

64

65

66

67

68

69

70

71

Planşa VIII

72

73

74

75

76

77

78

79

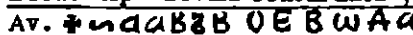
Planşa IX

- 17 Ducați cu efigie, costum bizantin, mantie cu falduri tubulare și lance oblică cu vîrf oval, emiși de Mircea cel Bătrîn.
- 18 Ducat cu efigie, costum bizantin, mantie cu falduri tubulare și lance oblică cu vîrf rombic, emis de Mircea cel Bătrîn.
- 19 Ducați cu efigie, costum bizantin, mantie cu falduri tubulare pe brațul stîng și lance oblică, emiși de Mircea cel Bătrîn.
- 20 Ban cu scutul ca la tipul cu efigie și costum bizantin.
- 21 Ducați cu efigie, costum de tip occidental cu mantie, spadă și Hristos pe rv.
- 22 Ducat cu efigie, costum de tip occidental fără mantie, cu spadă și Hristos pe rv.
- 23 Ducați cu efigie, costum de tip occidental cu mantie, lance dreaptă și scut seria a I-a pe rv. ; bani cu scutul seria a I-a.
- 24 Ducați cu efigie, costum de tip occidental cu mantie, lance dreaptă și scut seria a II-a pe rv. ; ban cu scut seria a II-a.
- 25 Ducați cu efigie, costum de tip occidental cu mantie, lance dreaptă și scut seria a V-a pe rv. ; ban cu scut seria a V-a.
- 26 Ducați cu efigie, costum de tip occidental cu mantie, lance dreaptă și scut seria a III-a pe rv.
- 27 Ducați cu efigie, costum de tip occidental, fără mantie, lance dreaptă și legenda bilingvă.

A N E X A I

VLADISLAV I VLAICU (1364-1377). MONEDDE CU LEGENDA SLAVA

1. Ducat tip "acvila conturnată", legendă eronată.

Av. - c.p.e. ; c.p.i. Scut despicat, avînd două fascii în primul cartier, iar în al doilea semiluna conturnată. Deasupra scutului o cruce cu brațe egale. Fasciile cu hașuri oblice încrucișate.

Rv. - c.p.e., c.p.i. Coif închis spre st., cruce reliefată cu globule la capete sub vizieră. Deasupra acvila spre st., cu capul întors spre dr., cu crucea în cioc. În st. o stea cu opt raze.

AR ↑ 1,10 g ; 20,5 mm nr.22/2. M 1747/1 ; P.V. 1.

Ag - 93,1 ; Cu - 7,1 ; Au - 0,38 ; Pb - 0,41 ; Bi - 0,34.

O. Plescu, SMIM, I, 1956, p.299, tip 2, seria II (în continuare SMIM, I); G. Buzdugan, O. Luchian, C.C. Oprescu, MBR, p. 8, tip I.

2. Dinar tip comun muntean.

Av. - c.p.e., c.l.i. Scut despicat cu patru fascii în I-ul cartier și plin în al II-lea. Deasupra scutului două puncte pătrate alăturate.

Rv. + **WdN Bid TI** - c.p.e. Coif închis spre dr., cruce încusă sub vizieră. Deasupra acvila spre dr., cu capul întors spre st. Cruce ieșind de sub aripă. La dreapta - stea cu șase raze.

AR ↑ 0,90 g ; 17 mm ; nr.25/2. M 1774 ; P.V. 68.

Ag - 93,3 ; Cu - 4,9 ; Au - 0,72 ; Pb - 0,38 - Bi - 0,22.

SMIM, I, p. 300, tip comun, legendă slavă, seria II ; MBR, p.10, nr.17.

3. Ban, anepigraf.

Av. Scut înclinat spre dr., cu patru fascii în I-ul cartier și cu o stea cu cinci raze în al II-lea. Pe colțul scutului, acvila spre dr., cu capul întors spre st. În părți literele **Б** **Ѧ**

Rv. Cruce cu brațe ancorate ; în fiecare canton cîte o globulă la mijloc și o stea cu opt raze în cîmp. C.p.e.

AR ↑ 0,31 g ; 13,5 mm ; nr.23/2. M 1770 ; P.V. 555.

Ag - 93,3 ; Cu - 4,0 ; Au - 0,60 ; Pb - 0,44.

SMIM, I, p.300, tip unic ; MBR, p.11, nr.31.

MONEDE CU LEGENDA LATINĂ

4. Ducat, tip "cu cruce".

Av. + **MLADIAWAIWAIWODAN** - c.p.e, c.p.i. Cruce mare cu brațele terminate prin cleve. În cantioanele crucii cîte o cruce mică.

Rv. + **TRANS ALPIN** - c.p.e. Coif închis spre dr., ce are o stea cu cinci raze sub vizieră ; deasupra acvila spre dr. cu aripi strînse, capul spre st.

AR ← 1,09 g ; 19 mm ; nr.21/2. M. 1770 ; P.V. 554/2.

Ag - 90,4 ; Cu - 8,9 ; Au - 0,90 ; Pb - 0,74 ; Bi - 0,19.

SMIM, I, p. 300, tip 3, seria a III-a.

5. Dinar, tip comun muntean seria a I-a.

Av. + **MLADIZLAIWAIWODAN** - c.p.e., c.p.i. Scut despicat cu patru fascii în I-ul cartier și plin în al II-lea. Globulă în mijlocul scutului.

Rv. + **TRANS ALPIN** - c.p.e, c.p.i. Coif spre dr. Deasupra acvila spre dr. cu capul întors spre st., de sub aripa căreia iese o cruce.

AR ↓ 0,79 g ; 16,5 mm ; nr.24/2. M 1747/4 ; P.V. 4.

Ag - 90,2 ; Cu - 14,1 ; Au - 0,86 ; Pb - 0,34 ; Bi - 0,14.

SMIM, I, p.300, tip comun, legenda latină, seria I ; MBR nr.14.

RADU I SI VLADISLAV I VLAICU ASOCIAȚI LA DOMNIE (1377).

6. Dinar. Legendă slavă.

Av. + **WPAAOVXOCBOEBWA** - c.p.e., c.p.i. Ca mai sus.

Rv. + **WBAI AICAB** - Ca mai sus, dar în cîmpul dr. sigla }

AR ↖ 0,77 g ; 16,5 mm ; nr.20/2. M 1750 ; P.V. 349.

Ag¹ - 91,2 ; Cu - 8,9 ; Au - 1,50 ; Pb - 0,56 ; Bi - 0,19.

SMIM, I, p.301, tip unic ; MBR, nr. 37, dar sigla } este pe rv.
nu pe av.

RADU I (1377-1383), MONEDE CU LEGENDA SLAVĂ.

7. Ducat - tip cu cruce.

Av. **✠ IWP A ... ABE 7IK BOB** c.p.i., c.p.e. Cruce cu brațele terminate în flori de crin. În cantoane, radial, câte trei globule în șir.

Rv. **✠ IW : PA A OY 7 A** c.l.i., c.p.e. Coif spre dreapta, sub vizieră o cruce reliefată. La dreapta sigla **§**

AR \swarrow 1,02 g ; 20 mm ; nr. 28/2. M 1770/18 ; P.V. 562.

Ag - 90,0 ; Cu - 8,0.

SMIM, I, p.301, tip unic, seria a III-a ; MBR, p.13, nr.42

8. Dinar - tip comun.

Av. **✠ BE 7 H K B I B O E B O A A** c.p.i, c.p.e. Scut despicat cu trei fascii în primul cartier și sigla **⊕** în al II-lea. Deasupra scutului o cruce.

Rv. **✠ IWP A A OY 7 B** c.l.i. , c.p.e. Coif spre dreapta ; acvila cu aripile strânse spre dr., capul spre st. În dr. - sigla P.

AR \swarrow 0,58 g ; 16 mm ; nr.30/2. M 1768/48 ; P.V. 524.

Ag - 84,3 ; Cu - 20,6.

SMIM, I, p.303, legenda slavă, seria a XII-a ; MBR, p.16, nr. 66 var.

9. Ban - anepigraf.

Av. Scut despicat, plin în primul cartier și cu 3 fascii în al II-lea. Deasupra o cruce, iar dedesubt o stea cu cinci raze. În părți literele **P - c**

Rv. Cruce cu brațele ancorate. În cantoane, câte o stea cu cinci raze.

AR \swarrow 0,33 g ; 11 mm ; nr. 31/2 ; M 1770/19 ; P.V. 563.

Ag - 90,5 ; Cu - 7,7.

SMIM, I, p.303, tip II, seria a II-a ; MBR, p.16, tip nr.78 var.

MONEDE CU LEGENDA LATINA

10. Dinar - tip comun.

Av. **✠ IONS . ROHLROL 4 SO** - c.p.i., c.p.e. Scut despicat, cu trei fascii în primul cartier și sigla **⊕** în al II-lea.

Rv. **✠ IONS . R ONLR** Coif spre dreapta. Cruce reliefată sub vizieră. Acvila spre dr., cu capul întors spre st. În câmpul drept sigla P.

AR \swarrow 0,65 g ; 17 mm ; nr. 29/2. M 1768/24 ; P.V. 500.

Ag - 87,4 ; Cu - 12,6.

SMIM, I, p.303, legenda slavă, seria a XII-a ; MBR, p. 14, nr. 52.

11. Dinar, seria I-a.

Av. * ~~MONETA~~ ~~RA~~ ~~DO~~ ~~WO~~ - c.p.e., c.l.i. Domnitorul în costum de cavaler cu platoșă și jupă formată din plăci mici dispuse pe două rânduri, cu coif pe cap. În mîna dr. ține o lance, iar cu st. scutul asemănător celui de pe rv.

Rv. ~~TRAR~~ ~~ALPI~~ - c.p.e., c.l.i. Scut înclinat spre dr., despîcat, cu fascii în I-ul cartier și plin în al II-lea este timbrat de un coif în profil spre dr. Deasupra acvila cu aripile închise și capul întors spre st.

AR ; ↗ 0,64 g ; 18 mm ; nr.18/2. Inv. C.549. (tezaur Scornicești).

Ag - 88,8 ; Cu - 7,4 ; Au - 0,88 ; Pb - 0,49 ; Bi - 0,21.

SMIM, I, p.303, tip 2 ; MBR, p.16, tip II, nr.72 ; C. Stirbu, Effigies, p.75, pl.V, nr.1.

12. Dinar, seria a II-a.

Av. * ~~MONA~~ ~~RA~~ ~~DO~~ - c.p.e. c.l.i. Ca mai sus, dar cămașa de zale prelungită pînă deasupra genunchiului.

Rv. ~~TRARON~~ ~~ALPI~~ - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

AR ; ↗ 0,64 g ; 16 mm ; nr.19/2. Inv. C.547. (tezaur Scornicești).

Ag - 84,1 ; Cu - 14,2 ; Au - 1,05 ; Pb - 0,80 ; Bi - 0,20.

SMIM, I, p.303, tip 2 ; MBR, p.16, tip II, nr. 73 var ; C. Stirbu, Effigies, p.75, pl.V, nr.2.

DAN I (1383-1386) - TIP COMUN; LEGENDA SLAVONĂ

13. Ducat.

Av. * ~~IA~~ ~~AN~~ ~~OV~~ ~~BO~~ ~~EO~~ ~~BA~~ c.p.i., c.p.e. Scut despîcat, cu patru fascii în primul cartier, iar în al II-lea sigla ☉. Globulă în mijlocul scutului.

Rv. * ~~IA~~ ~~AN~~ ~~OV~~ ~~BO~~ ~~EO~~ c.p.e. Coif închis în profil spre dr. Deasupra acvila cu capul spre st. și aripile strînse. În câmpul dr. - sigla P.

AR ; ↗ 0,41 g ; 13,5 mm ; nr.32/2. M 1750 ; P.V. 369.

Ag - 72,9 ; Cu - 23,4.

SMIM, I, p.304, tip unic, seria a II-a, MBR, p. 17, nr.80.

14. Ducat.

Av. * ~~IA~~ ~~AN~~ ~~OV~~ ~~BO~~ ~~EO~~ ~~BA~~ - c.p.e, c.p.i. Ca mai sus.

Rv. * ~~IA~~ ~~AN~~ ... ~~BO~~ - c.p.e. Ca mai sus.

AR ; ↗ 0,33 g ; 15 mm ; nr.7/2. Inv.7246 (tezaur Niculițel).

Ag - 51,3 ; Cu - 44,8 ; Au - 0,1 ; Pb - 0,46 ; Bi - 0,20.

SMIM, I, p.304, tip unic, seria a II-a, MBR, p.17, nr.80.

MIRCEA CEL BĂTRÎN ȘI DAN I ASOCIAȚIA LA DOMNIE

15. Ducat - tip comun muntean, legendă slavonă.

Av. * IWMdP342B0EBOA c.p.i., c.p.e. Scut despiciat, cu patru fascii în primul cartier și sigla K în cel de al II-lea.
 Rv. * IWMANO VBOEBO .. c.p.e. Coif închis spre dr., cruce în relief în partea inferioară, deasupra lui acvila spre dr. cu capul întors spre st. și aripile strânse. La dr. sigla K.
 AR ; → 0,39 g ; 15 mm ; nr.37/2. Inv. C.526.
 Ag - 57,1 ; Cu - 30,5.
 SMIM, I, p.304, tip unic , seria I-a ; MBR, p.18, nr. 91.

MIRCEA CEL BĂTRÎN (1386-1418).LEGENDA SLAVONĂ.

16. Ducat - tip comun seria a V-a. K - K.

Av. * IWMp34 .. A2 - c.p.e., c.l.i. Scut despiciat, cu patru fascii în I-ul cartier și sigla K în al II-lea.
 Rv. * IWMp34V - 2B0EB. - c.p.e., c.l.i. Coif închis spre dr. Deasupra acvila spre dr. cu capul întors spre st. în câmpul drept sigla K.
 AR ; ← 0,32 g ; 13,5 mm ; nr.6/2 A. Inv. 7237 (tezaur Niculițel).
 Ag - 57,8 ; Cu - 21,4.
 SMIM, I, p.305, legendă slavonă, seria a V-a ; MBR, p. 23, nr. 169.

17. Av. * IWMp. 42B0E22 - c.p.e., c.p.i. Ca mai sus.

Rv. * IWMp34 2B0E . Ca mai sus.
 AR ; ↘ 0,30 g ; 13 mm ; nr.6/2 bis. Inv. 7240 (tezaur Niculițel).
 Ag - 51,6 ; Cu - 22,7.
 Ca la nr. 16.

18. Av. * IWMp342B0EBO. - c.p.e, c.p.i. Ca mai sus.

Rv. * IWMp34 2B0EBO - c.p.e. c.l.i. Ca mai sus.
 AR ; ↘ 13,5 mm ; 0,39 g ; nr.6/2. Inv. 7242 (tezaur Niculițel).
 Ag - 50,5 ; Cu - 36,4 ; Au - 0,34 ; Pb - 0,67.
 Ca la nr.16.

19. Av. * IWMp342B..... - c.p.e., c.p.i. Ca mai sus.

Rv. ..WMP...2B0EBO. - c.p.e. c.l.i. Ca mai sus.
 AR ; ↘ 0,38 g ; 14 x 15,5 mm ; nr. 6/2 B. Inv. 7243 (tezaur Niculițel).
 Ag - 50,4 ; Cu - 24,3.
 Ca la nr. 16.

20. Ducat - tip comun seria a VIII-a, R-S

Av. * IWM..... B - c.p.e. c.l.i. Ca mai sus, dar în al II-lea cartier sigla R
 Rv. * IWMp3...80E- c.l.i. Ca mai sus, dar în câmpul dr. sigla S.
 AR ; ↘ 0,21 g ; 12 x 13,5 mm ; nr. 12/2 bis. Inv. 7247 (tezaur Niculițel).

Ag - 44,5 ; Cu - 29,8.

SMIM, I, p.305, legenda slavonă, seria a VIII-a ; MBR, p. 24 , nr.179.

21. Av. WMP3420 ... - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

Rv. 542 ... - c.p. Ca mai sus.

AR ↑ 0,24 g ; 13 mm ; nr.12/2. Inv. 7248 (tezaur Niculițel).

Ag - 31,9 ; Cu - 66,6 ; Au - 0,11 ; Pb - 0,78 ; Bi - 0,2.

Ca la nr. 20.

22. Ducat - tip comun, legendă latină, seria a XI-a, Π-Π.

Av. *MANAZ. AD. DRVNIZ - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar în al II-lea cartier sigla Π.

Rv. *MANAZ. RAD. DI - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar în câmpul drept sigla Π.

AR ← 0,33 g ; 12,5 mm ; nr.9/2C. Inv. 7216 (tezaur Niculițel).

AR - 51,7 ; Cu - 29,5.

SMIM, I, p.305, legenda latină, seria a XI-a ; MBR, p.20, nr. 118.

23. Av. *MANAZ. AD. MVLZ. - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

Rv. *MANAZ. RAD. DI - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

AR ↑ 0,39 g ; 12,5 mm ; nr. 9/2. Inv. 7217 (tezaur Niculițel).

Ag - 47,8, Cu - 43,5, Au - 0,22 ; Pb - 0,75.

Ca la nr. 22.

24. Av. ..MANAZ. AD. MVLZ. - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

Rv. *MANAZ. RAD. DI - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

AR ; ↑ 0,33 g ; 13 mm ; nr. 9/2 B. Inv. 7214 (tezaur Niculițel).

AR - 46,5 ; Cu - 29,6.

Ca la nr.22.

25. Av. ..MANAZ. RAD. - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

Rv. *MANAZ. RAD. DI - c.p.2., c.l.i. Ca mai sus.

AR ; / 0,29 g ; 13 mm ; nr. 9/2 A. Inv. 7215 (tezaur Niculițel).

Ag - 43,7 ; Cu - 39,4.

Ca la nr. 22.

26. Ducat - tip comun legendă latină, seria a XXI-a, Ω-Ω

Av. Ω: DI: MVLZ - c.p.e., e.p.i. Ca mai sus, dar în al II-lea cartier sigla Ω.

Rv. ..ΩN MVLZ ... - c.p.e. Ca mai sus, dar în câmpul dr. sigla Ω

AR ↑ 0,24 g ; 14 mm ; nr.8/2 A. Inv. 7225 (tezaur Niculițel).

Ag - 43,1 ; Cu - 41,4.

SMIM, I, p.305, legenda latină, seria a XXI-a ; MBR, p.22, nr. 141.

27. Av. *IWAR. DI. MVLZ - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

Rv. *IWAR. MVLZ . - c.p.e. Ca mai sus.

AR ↘ 0,27 g ; 13 mm ; nr. 8/2 bis. Inv. 7226 (tezaur Niculițel).

- Ag - 36,3 ; Cu - 47,5.
Ca la nr. 26.
28. Av. + I V V R : D I : M V N Q Z - c.p.e. Ca mai sus.
Rv. + I V V R M V N Q Z - c.p.e. Ca mai sus.
AR ↓ 0,33 g ; 14 mm ; nr. 8/2. Inv. 7224 (tezaur Niculițel).
Ag - 34,6 ; Cu - 62,1 ; Au - 0,25 ; Pb - 0,40.
Ca la nr. 26.
29. Av. + I V V R . . . R Q Z - c.p.e. Ca mai sus.
Rv. + I V V R - M V N Q Z - c.p.e. Ca mai sus.
AR ↓ 0,37 g ; 13,5 mm ; nr. 33/2. Inv. M 1759 ; P.V. 447.
Ag - 33,7 ; Cu - 53,4.
Ca la nr. 26.
30. Av. I V V R M V N Q . . - c.p.e. Ca mai sus.
Rv. + . . . R Q M - c.p.e. Ca mai sus.
AR → 13,5 mm ; 0,28 g ; nr. 8/2 B, Inv. 7230 (tezaur Niculițel).
Ag - 25,6 ; Cu - 69,8.
Ca la nr. 26.
31. Ducat - tip comun, legendă latină, seria a VII-a.
Av. + I . . . D I : M : V N Q - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar în al II-lea cartier sigla Φ (scut rotunjit).
Rv. + I V V R . - . V N - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar fără siglă.
AR → 0,25 g ; 13 mm ; nr. 10/2. Inv. 7203 (tezaur Niculițel).
Ag - 44,6 ; Cu - 39,8 ; Au - 0,98 ; Pb - 0,63 ; Bi - 0,24.
SMIM, I, p. 304, tip I, legenda latină, seria a VII-a ; MBR, p. 20, nr. 109.
32. Av. + I V V R . . . I M . . . - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
Rv. + I V V R - . 2 I . M . . - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
AR ↑ 0,24 g ; 13 mm ; nr. 10/2 bis. Inv. 7205 (tezaur Niculițel).
Ag - 26,3 ; Cu - 74,5.
Ca la nr. 31.
33. Av. + I . R N D I : M : V N Q - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
Rv. + I V . . D I : M . V . . - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
AR ← 0,21 g ; 12 mm ; nr. 10/2 A. Inv. 7207 (tezaur Niculițel).
Ag - 25,1 ; Cu - 70,3.
Ca la nr. 31.
34. Av. + I V V R S I R S - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
Rv. + I V V R - R S I . M V . . - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
AR ↓ 0,20 g ; 14 mm ; nr. 12/2 A. Inv. 7206 (tezaur Niculițel).
Ag - 22,1 ; Cu - 76,3.
Ca la nr. 31.
35. Ducat - tip comun, legendă latină, seria a V-a, M - .

- Av. +IWMRSLMURAS - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar în al II-lea cartier sigla M. Conturul scutului face parte din c.l.i.
- Rv. +IWMR - NSI-M - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar fără sigla în cîmp.
- AR \ 0,33 g ; 13,5 mm ; nr.11/2. Inv. 7200 (tezaur Niculițel).
Ag - 24,9 ; Cu - 75,6 ; Av - 0,24 ; Pb - 0,63 ; Bi - 0,1.
SMIM, I, p.304, tip I, legenda latină, seria a V-a ; MBR, p.19, nr.104.
36. Av. +IWMARI...MSR - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
- Rv. +IWMR NSI-M - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
- AR / 0,40 g ; 13/14 mm ; nr.34/2. M 1767 ; P.V. 474.
Ag - 23,8 ; Cu - 72,4.
Ca la nr.35.

DUCAT CU EFIGIE SI COSTUM BIZANTIN

37. Ducat - legendă slavă, domnitorul fără lance.
- Av. IWMIP BVABO - c.p.e., c.l.i. Domnitorul în picioare, din față, poartă saccos cu guler amplu, de la care se prelungește pînă la poalele saccosului o bandă ornamentată cu perle. Tine mîna dreaptă pe piept, iar cu mîna stîngă - globul cruciger.
- Rv. *IWMI BVAB - c.p.e. Scut înclinat, despîcat, cu patru fascii în I-ul cartier și plin în al II-lea. Pe colțul st., în spate, un coif în profil timbrat de acvila spre dr., cu capul înfîșurat spre crucea de la începutul legendei.
- AR \ 0,53 g ; 14 mm ; nr.6/1. Inv. 33784 (tezaur Tîrgoviște).
Ag - 93,5 ; Cu - 5,7 ; Av - 0,61 ; Pb - 0,57.
C.Stirbu, *Effigies*, p.76, pl.V, nr.4.
38. Av. IWMIP BVABO - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
- Rv. +IWMIP BVAB - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
- AR \ 0,43 g ; 14 mm ; nr.7/1. Inv. 33785 (tezaur Tîrgoviște).
Ag - 90,6 ; Cu - 6,0 ; Au - 0,54 ; Pb - 1,8.
Ca la nr. 37.
39. Ducat cu efigie, costum bizantin și lance oblică, cu vîrfurile ovale.
- Av. IWMIPBVABE - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar domnitorul ține cu mîna dr. o lance oblică, cu vîrfurile de formă ovală ce pornește de la umărul dr. pînă la baza piciorului st.
- Rv. +IWMIP.BVABO - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
- AR \ 0,42 g ; 15 mm ; nr.8/1. Inv.33786 (tezaur Tîrgoviște).
Ag - 91,2 ; Cu - 4,9 ; Au - 0,5 ; Pb - 1,41.
MBR, p.27, nr. 26 ; C.Stirbu, *Effigies* ..., p.76, pl.V, nr.5.
40. Av. IWMIPBVABE - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
- Rv. +IWMIP BVABO - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
- AR \ 0,45 g ; 15 mm ; nr.9/1. Inv. 33787/908 (tezaur Tîrgoviște).

Ag - 90,6 ; Cu - 4,9 ; Au - 0,5 ; Pb - 1,6.

Ca la nr.39.

41. Ducat cu efigie, costum bizantin și lance oblică cu vârful rombic.

Av. **ΙΩΜΙ ΡΕΥΑΒ Ι** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus dar vârful lancei rombic.

Rv. **+ΙΩΜΙ Ι ΡΑΥΒΟ** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

AR → 0,49 g ; 15 mm ; nr.21/1. Inv. 33788/32 (tezaur Tîrgoviște).

Ag - 90,5 ; Cu - 8,9 ; Au - 0,5 ; Pb - 1,13.

C.Stirbu, *Effigies*, p. 76, pl.V nr.6.

42. Av. **ΙΩΜΙ ΡΕΥΑΒ Ι** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

Rv. **+ΙΩΜΙ ΡΑΥΒΟ** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

AR ↑ 0,37 g ; 15 mm ; nr.20/1. Inv.33789 (tezaur Tîrgoviște).

Ag - 85,9 ; Cu - 5,9 ; Au - 0,5 ; Pb - 1,13.

Ca la nr.41.

43. Av. **ΙΩΜΙ ΡΕΥΑΒ Ι** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

Rv. **+ΙΩΜΙ ΡΑΥΒΟ** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar forma scutului, coifului și a literelor diferă, asemănându-se cu reprezentările similare de pe reversul monedelor cu costum occidental și lance dreaptă seria I-a.

AR ↙ 0,52 g ; 14 mm ; nr.19/1. Inv. 33790/321 (tezaur Tîrgoviște).

Ag - 94,1 ; Cu - 5,8 ; Au - 0,55 ; Pb - 0,65.

Ca la nr.41.

44. Av. **ΙΩΜΙ ΡΕΥΑΒ Ι** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

Rv. **+ΙΩΜΙ ΡΑΥΒΟ** - c.p.e. Ca mai sus.

AR ↙ 0,45 g ; 15 mm ; nr.22/1. Inv. 33791/441 (tezaur Tîrgoviște).

Ag - 90,7 ; Cu - 5,9 ; Au - 0,44 ; Pb - 1,1.

Ca la nr. 41.

45. Ducat cu efigie, costum bizantin, mantie tubulară și lance oblică cu vârful de formă ovală.

Av. **ΙΩΜΙ ΡΕΥΑΒ Ε** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar Mircea cu mantie scurtă cu falduri tubulare ține lance cu vârful de formă ovală.

Rv. **+ΙΩΜΙ ΡΕΥΑΒ** c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar forma scutului, coifului și a literelor, ca la nr.20.

AR ↘ 0,40 ; 14,5 mm ; nr. 12/1. Inv. 33792/708 (tezaur Tîrgoviște).

Ag - 92,3 ; Cu - 5,7 ; Au - 0,68 ; Pb - 0,23.

C.Stirbu, *Effigies* ..., p.76, pl.V, nr.7 var.

46. Av. **ΙΩΜΙ ΡΕΥΑΒ Ε** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

Rv. **+ΙΩΜΙ ΡΕΥΑΒ** - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.

AR ← 0,36 g ; 14,5 mm ; nr.14/1. Inv. 33793/50 (tezaur Tîrgoviște).

Ag - 91,9 ; Cu - 6,3 ; Au - 0,75 ; Pb - 0,20.

Ca la nr.45.

47. Ducat cu efigie, costum bizantin, mantie cu falduri tubulare și lance oblică cu vârful de formă rombică.
 Av. IWM IPB VAB E - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar lancea are vârful de formă rombică.
 Rv. * IWM IP B VAB O - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
 AR ↘ 0,47 g ; 14,5 mm ; nr. 13/1. Inv. 33794/453 (tezaur Tîrgoviște).
 Ag - 92,7 ; Cu - 6,6 ; Au - 0,64 ; Pb - 0,58.
 C. Stirbu, *Effigies* ... p. 76, pl. V, nr. 7.
48. Ducat cu efigie, costum bizantin, mantie cu falduri tubulare prelungite pe braț și lance oblică.
 Av. IWM IP B VAB O E - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar faldurile mantiei se prelungesc pe mîna st. în care ține globul cruciger. Vârful lancei nu se distinge.
 Rv. * IWM IP B V B O E A - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus.
 AR ↘ 0,46 g ; 14,5 mm ; nr. 11/1. Inv. 33795/708 (tezaur Tîrgoviște).
 Ag - 93,8 ; Cu - 5,4 ; Au - 0,59 ; Pb - 0,27.
 C. Stirbu, *Effigies* ..., p. 76, pl. V nr. 8.
49. Av. IWM I P B VAB E - c.p.e., c.l.i. Ca mai sus, dar vârful lancei are forma rombică.
 Rv. * IWM I P B * B - c.l.e., c.l.i. Ca mai sus, dar forma scutului și a coifului diferă.
 AR ↗ 0,47 g ; 15 mm ; nr. 10. Inv. 33796/304 (tezaur Tîrgoviște).
 Ag - 92,7 ; Cu - 6,0 ; Au - 0,61 ; Pb - 0,54.
 Ca la nr. 48.
50. Ban - anepigraf.
 Av. Scut înclinat, despicat, cu patru fascii în I-ul cartier și plin în al II-lea. Pe colțul st. - acvila spre dr. cu capul întors spre st. Deasupra coifului - 3 globule " " c.p.
 Rv. Cruce cu brațe ancorate. În fiecare canton al crucii, cîte o clevă c.p.
 AR ↗ 0,24 g ; 11/12 mm ; nr. 1/2. Inv. 33797/7 (tezaur Tîrgoviște).
 SMIM, I, p. 307, tip unic, seria I-a var; MBR, p. 28, nr. 216 var.
51. Ducat cu efigie, costum occidental și Iesus Christos, legendă slavonă.
 Av. IWM AV. BO - c.p. Domnitorul în picioare, din față, cu coroană poartă surcotă încheiată cu 3 nasturi, jupă și mantie căptușită cu hermină. În mîna dr. ține o spadă cu vârful în sus, iar în st. globul cruciger.
 Rv. Ie * C - c.p. Bustul lui Iesus Christos care binecuvîntează, avînd în față o carte.
 AR ↘ 0,53 g ; 16 mm ; nr. 15/2. Inv. 7088 (tezaur Gura Suții).

Ag - 92,4 ; Cu - 3,6 ; Au - 0,42 ; Pt - 0,33, Bi - 0,34.

SMIM, I, p.306, tip 2, seria I-a; MBR, p.25 nr.193.

52. Av. IWM 3V280 - c.p. Ca mai sus.

Rv. IC XC - c.p. Ca mai sus.

AR \downarrow ; 0,48 g; 15 mm; nr. 14/2. Inv. 7087 (tezaur Gura Suții).

Ag - 91,5 ; Cu - 4,7 ; Au - 0,34 ; Pb - 0,37 ; Bi - 0,32 ; Cu/
100 Ag - 3,50.

Ca la nr. 51.

53. Av. IWM EVARIO - c.p. Ca mai sus, dar domnitorul fără
mantie.

Rv. IC XC - c.p. Ca mai sus.

AR \downarrow ; 0,39 g; 14,5 mm; nr. 35/2. Acad. 1156 ; P.V.13405
(tezaur Gura Suții).

Ag - 65,8 ; Cu - 18,1.

MIRCEA CEL BĂTRÎN - cu efigie, lance dreaptă, legendă slavonă.

54. Ducat - seria I-a.

Av. IWM I 3V28 I - c.p. Domnitorul cu coroană poartă sur-
cota încheiată cu 6 nasturi și jupă în cline triunghiulari. Pe șold,
centură cavaleriească. Deasupra surcotei remarcăm mantie căp-
tușită cu hermină, cu guler amplu prins cu agrafă. În mîna st.
ține globul cruciger, iar în cea dr. lance cu vârful în sus.

Rv. + IWM I 3V28 I. Scut înclinat, despicat cu patru fascii în
I-ul cartier și plin în al II-lea; are deasupra un coif deschis
timbrat de acvila spre dr. cu capul întors spre st.; c.p. (perle
lungi).

AR \uparrow ; 0,51 g; 14,5 mm; nr. 17/1; Inv. 33798 (tezaur Tîrگو-
viște).

Ag - 93,8 ; Cu - 5,1 ; Au - 0,40 ; Pb - 0,70.

SMIM, I, p.306, tip 5, seria I-a, MBR, p.26, nr.196 var.

55. Av. IWM 3V28 I - c.p. Ca mai sus.

Rv. + IWM 3V28 I - c.p. Ca mai sus, dar scutul cu trei
fascii.

AR \nearrow ; 0,50 g; 14,5 mm; nr. 27/2. Inv. 7094 (tezaur Gura Su-
ții).

Ag - 93,4 ; Cu - 5,3 ; Au - 0,39 ; Pb - 0,50 ; Bi - 0,56.

Ca la nr. 54.

56. Av. IWM 3V28 I - c.p. Ca mai sus.

Rv. + IWM 3V28 I - c.p. Ca mai sus, dar scutul cu patru
fascii.

AR \nearrow ; 14,5 mm; 0,45 g; nr. 16/1. Inv. 33799 (tezaur Tîrگو-
viște).

Ag - 90,4 ; Cu - 4,5 ; Au - 0,62 ; Pb - 0,24.

Ca la nr. 54.

57. Av. IWM 3V28 I - c.p. Ca mai sus.

- Rv.* IWM $\overline{\alpha}$ VdB - c.p. Ca mai sus.
 AR, \uparrow ; 14 mm ; 0,50 g ; nr. 18/1. Inv. 33800 (tezaur Tîrgoviște).
 Ag - 90,4 ; Cu - 4,5 ; Au - 0,62 ; Pb - 0,24.
 Ca la nr.54.
58. Av. IWM $\overline{\alpha}$ VdB I - c.p. Ca mai sus.
 Rv.* IWM I $\overline{\alpha}$ VdB - c.p. Ca mai sus.
 AR \downarrow 13,5 mm ; 0,39 g ; nr.15/1. Inv. 33801 (tezaur Tîrgoviște).
 Ag - 88,4 ; Cu - 6,3 g ; Au - 0,52 g ; Pb - 0,92.
 Ca la nr. 54.
59. Ban - anepigraf.
 Av. scut înclinat, despiciat, cu patru fascii în I-ul cartier și plin în al II-lea. Pe colțul st. acvila spre dr., cu capul spre st. În colțul st. al scutului o globulă ce marchează probabil centrul monedei. În fața acvilei un grup de 3 globule. c.p.
 Rv. Cruce cu brațe ancorate. În fiecare canton al crucii, câte un grup de 3 globule. c.p.
 AR \uparrow ; 0,27 g ; 11 mm ; nr. 3/2. Inv. 33802 (tezaur Tîrgoviște).
 Ag - 92,1 ; Cu - 5,4 ; Au - 1,0 ; Pb - 0,50.
 SMIM, I, p.307, tip unic, seria I-a ; MBR, p.28, nr.216 var.
60. Av. Ca mai sus. c.p.
 Rv. Ca mai sus. c.p.
 AR \uparrow ; 0,22 g ; 11 mm ; nr. 2/2. Inv. 33803 (tezaur Tîrgoviște).
 Ca la nr. 59.
61. Ducat - seria a II-a
 Av. IWM $\overline{\alpha}$ VdB I - c.p. Ca nr.58, dar surcota se încheie cu 5 nasturi.
 Rv.* IWM $\overline{\alpha}$ VdB - c.p. Ca nr. 58, dar în al II-lea cartier al scutului o stea cu cinci raze.
 AR \uparrow 0,43 g ; 13 mm ; nr.24/1. Inv. 33804 (tezaur Tîrgoviște).
 SMIM, I, p.306, tip 5, seria a II-a ; MBR, p.26, nr.198.
62. Av. IWM $\overline{\alpha}$ VdB - c.p. Ca mai sus.
 Rv.* IWM $\overline{\alpha}$ VdB - c.p. Ca mai sus.
 AR \downarrow ; 0,46 g ; 14,5 mm ; nr. 26/1. Inv. 33805 (tezaur Tîrgoviște).
 Ag - 91,5 ; Cu - 8,2 ; Au - 0,31 ; Pb - 0,52.
 Ca la nr. 61.
63. Av. IWM $\overline{\alpha}$ VdB - c.p. Ca mai sus.
 Rv.* IWM $\overline{\alpha}$ VdB - c.p. Ca mai sus.
 AR \downarrow ; 0,45 g ; 14,5 mm ; nr. 25/1. Inv. 33806 (tezaur Tîrgoviște).
 Ag - 90,0 ; Cu - 6,1 ; Au - 0,76 ; Pb - 0,53.
 Ca la nr. 61.
64. Av. IWM $\overline{\alpha}$ VdB I - c.p. Ca mai sus.
 Rv.* IWM $\overline{\alpha}$ VdB - c.p. Ca mai sus.

- AR ↗ 0,43 g ; 14,5 mm ; nr.23/1. Inv. 33807 (tezaur Tîrgoviş-
te).
Ag - 89,4 ; Cu - 5,8 ; Au - 0,26 ; Pb - 0,65.
Ca la nr. 61.
65. Ban - anepigraf
Av. Ca nr.59, dar în al II-lea cartier al scutului o stea cu cinci
raze. c.p.
Rv. Ca nr. 59.
AR ↗ 0,16 g ; 11 mm ; nr.4/2. Inv. 33808 (tezaur Tîrgovişte).
Ag - 90,4 ; Cu 7,6 ; Au - 0,51 ; Pb - 0,26 ; Bi - 0,34.
SMM, I, p.307, tip unic, seria a II ; MBR, p.28, nr.218.
66. Ducat - seria a V-a
Av. IWM 2 v d B c.p. Ca mai sus, dar surcota se în-
cheie cu 4 nasturi.
Rv. IWM 2 v d B - c.p. Ca mai sus, dar în I-ul cartier al
scutului este o stea cu cinci raze, iar în al II-lea 4 fascii.
AR → ; 0,49 g ; 14 mm ; nr.28/1. Inv. 33809 (tezaur Tîrgovişte).
Ag - 91,7 ; Cu - 7,8 ; Au - 0,29 ; Pb - 0,76.
SMM, I, p.356, tip V, seria a V-a ; MBR, p.206 nr.201.
67. Av. IWM 2 v d B I - c.p. Ca mai sus.
Rv. * IWM 2 v d B - c.p. Ca mai sus.
AR ↗ ; 0,47 g ; 13,5 mm ; nr.27/1. Inv. 33810 (tezaur Tîrgoviş-
te).
Ag - 90,9 ; Cu - 7,5 ; Au - 0,58 ; Pb - 1,0.
Ca la nr. 66.
68. Av. 2 v d B 2 v d B - c.p. Ca mai sus. Dublă batere-apare scu-
tul şi o parte din legenda de pe rv.
Rv. * IWM 2 v d B - c.p. Ca mai sus. Dublă batere - apare
partea de sus a efigiei.
AR ↗ ; 0,48 g ; 14 mm ; nr. 29/1. Inv. 33811 (tezaur Tîrgoviş-
te).
Ag - 90,6 ; Cu - 7,0 ; Au - 0,22 ; Pb - 0,65.
Ca la nr. 66.
69. Av. IWM 2 v d B I - c.p. Ca mai sus - dar batere corectă.
Rv. * IWM 2 v d B - c.p. Ca mai sus - dar batere corectă.
AR → 0,41 g ; 14 mm ; nr. 26/2. Inv. 7124 (tezaur Gura Suţii).
Ag - 90,4 ; Cu - 6,1 ; Au - 0,42 ; Pb - 0,50 ; Bi - 0,56.
Ca la nr. 66.
70. Av. IWM 2 v d B I - c.p. Ca mai sus.
Rv. * IWM 2 v d B - c.p. Ca mai sus.
AR ↗ ; 0,36 ; 14 mm ; nr. 30/1. Inv. 33812 (tezaur Tîrgovişte).
Ag - 89,1 ; Cu - 7,1 ; Au - 0,45 ; Pb - 0,72.
Ca la nr. 66.
71. Ban - anepigraf
Av. Ca nr.59, dar în I-ul cartier al scutului o stea cu 5 raze, iar
în al II-lea 4 fascii (3 vizibile).

- Rv. Ca nr. 59.
AR \uparrow ; 0,21 g ; 9 mm ; nr.5/2. Inv. 33813 (tezaur Tîrgoviște).
Ag - 92,5 ; Cu - 6,0 ; Au - 0,43 ; Pb - 0,26 ; Bi - 0,31.
SMIM, I, p.307, tip unic, seria a IV-a; MBR, p.28, p.219.
72. Ducat, seria a III-a.
Av. **IWM 8 Vd8** c.p. Ca mai sus, dar surcota se încheie cu 4 nasturi.
Rv. **† IWM 8 Vd8 I** c.p. Ca mai sus, dar în I-ul cartier al scutului 3 fascii, iar în al II-lea sigla \uparrow .
AR \uparrow ; 0,40 g ; 14,5 mm ; nr.13/2. Inv. 7107 (tezaur Gura Sutișii).
Ag - 88,2 ; Cu - 6,6 ; Au - 0,54 ; Pb - 0,43 ; Bi - 0,24.
SMIM, I, p.306, tip V, seria a III-a var; MBR, p.26, nr.205.
73. Av. **IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus.
Rv. **† IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus.
AR \uparrow ; 0,39 g ; 15 mm ; nr.5/1. Inv. 33814 (tezaur Tîrgoviște).
Ag - 87,4 ; Cu - 4,3 ; Au - 0,37 Pb - 0,51.
Ca la nr. 72.
74. Av. **IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus.
Rv. **† IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus.
AR \uparrow ; 0,43 g ; 14,5 mm ; nr.4/1. Inv. 33815 (tezaur Tîrgoviște).
Ag - 86,7 ; Cu - 8,4 ; Au - 0,12 ; Pb - 1,0.
Ca la nr. 72.
75. Av. **IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus.
Rv. **† IWM 8 Vd8 I** - c.p. Ca mai sus.
AR \uparrow ; 14 mm ; 0,35 g ; nr.3/1. Inv. 33816 (tezaur Tîrgoviște).
Ag - 86,1 ; Cu - 11,2 ; Au - 0,18 ; Pb - 0,66.
Ca la nr. 72.
76. Av. **IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus.
Rv. **† IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus.
AR \uparrow ; 0,38 g ; 14 mm ; nr. 2/1. Inv. 33817 (tezaur Tîrgoviște).
Ag - 85,5 ; Cu - 19,8 ; Au - < 0,1 ; Pb - 0,39 ; Bi - 0,30.
Ca la nr. 72.
77. Av. **IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus.
Rv. **† IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus, dar sub siglă un punct.
AR \uparrow ; 0,45 g ; 14 mm ; nr.1/1. Inv. 33818 (tezaur Tîrgoviște).
Ag - 85,4 ; Cu - 7,2 ; Au - 0,45 ; Pb - 0,47.
78. Mircea cel Bătrân - cu efigie, costum occidental, legendă bilingvă.
Av. **IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus, dar domnitorul fără mantie.
Rv. **† IWM 8 Vd8** - c.p. Ca mai sus, dar în I-ul cartier al scutului o cruce, iar în al II-lea 3 fascii.
AR \leftarrow ; 0,38 g ; 14 mm ; nr. 16/2. M 1771/2.
Ag - 75,7 ; Cu - 10,8 ; Au - 0,52 ; Pb - 0,60 ; Bi - 0,22.
SMIM, I, p.306, tip 6, seria a III-a; MBR p. 27, nr.208 var.

79. Av. IUMPE VAB M - cp. Ca mai sus. Dublă batere.
Rv. + PDE + PDEI - c.p. Ca mai sus, dar în al II-lea cartier
al scutului 4 fascii.
AR; 0,31 g ; 14 mm ; nr.17/2. M 1771/4.
Ag - 66,3 ; Cu - 10,3 ; Au - 0,30 ; Pb - 0,31 ; Bi - 0,30.
Ca la nr. 78.

A N E X A II

Nr. crt.	emitent	nominal	tip	serie	legendă	siglă	gramaj	meta le				
								Ag	Cu	Au	Pb	Bi
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Vladislav I Vlaicu	ducat	acvila contur-nată	II	slavonă	*	1,10	93,1	7,1	0,38	0,41	0,34
2.	"	dinar	comun muntean	II	"	*	0,90	92,4	4,9	0,72	0,38	0,22
3.	"	ban	-	-	"	B - A	0,31	92,3	4,0	0,60	0,44	-
4.	"	ducat	cu cruce	I	latină		1,09	90,4	8,9	0,90	0,74	0,19
5.	"	dinar	comun muntean	I	"		0,79	90,2	14,1	0,86	0,34	0,14
6.	Radu I și Vladislav I Vlaicu ca domni asociați	dinar	"	-	slavonă	3	0,77	91,2	8,9	1,50	0,56	0,19
7.	Radu I	ducat	cu cruce	I	"	§	1,02	90,0	8,0			
8.	"	dinar	comun	XII	"	Θ - P	0,58	84,3	20,6			
9.	"	ban	-	-	"	P - C	0,33	90,5	7,7			
10.	"	dinar	comun	XVIII	latină	Θ - P	0,65	87,4	12,6			
11.	"	dinar	tip 2 cu cavalier	I	"		0,64	88,8	7,4	0,88	0,40	0,21
12.	"	dinar	"	II	"		0,64	84,1	14,2	1,05	0,80	0,20
13.	Dan I	ducat	comun	II	slavonă	Θ - P	0,41	72,9	23,4			
14.	"	ducat	comun	II	slavonă	Θ - P	0,33	51,3	44,8	0,10	0,46	0,20

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
15.	Mircea cel Bătrân și Dan I ca domni aso- ciați	ducat	unic comun	-	slavonă	K-K	0,39	57,1	30,5			
16.	Mircea cel Bătrân	"	comun muntean	V	"	K-K	0,32	57,8	21,4			
17.	"	"	"	V	"	K-K	0,30	51,6	22,7			
18.	"	"	"	V	"	K-K	0,39	50,5	36,4	0,34	0,67	-
19.	"	"	"	V	"	K-K	0,38	50,4	24,3			
20.	"	"	"	VIII	"	n-S	0,21	44,5	29,8			
21.	"	"	"	VIII	"	n-S	0,24	31,9	66,4	0,11	0,78	<0,2
22.	"	"	"	XI	latină	n-n	0,33	51,7	29,5			
23.	"	"	"	XI	"	n-n	0,39	47,8	43,5	0,22	0,75	-
24.	"	"	"	XI	"	n-n	0,33	46,5	29,6			
25.	"	"	"	XI	"	n-n	0,29	43,7	39,4			
26.	"	"	"	XXI	"	ω-p	0,24	43,1	41,4			
27.	"	"	"	XXI	"	ω-p	0,27	36,3	47,5			
28.	"	"	"	XXI	"	ω-p	0,33	34,6	62,1	0,25	0,40	-
29.	"	"	"	XXI	"	ω-p	0,37	33,7	53,4			
30.	"	"	"	XXI	"	ω-p	0,28	25,6	69,8			
31.	"	"	"	VII	"	Φ -	0,25	44,6	39,8	0,98	0,63	0,24
32.	"	"	"	VII	"	Φ -	0,24	26,5	74,5			
33.	"	"	"	VII	"	Φ -	0,21	25,1	70,5			
34.	"	"	"	VII	"	Φ -	0,20	22,1	76,3			
35.	"	"	"	V	"	∞ -	0,27	24,9	75,6	<0,24	0,63	<0,1
36.	"	"	"	V	"	∞ -	0,40	23,8	72,4			
37.	"	"	cu efigie	fără lance	slavonă	tip bizan- tin	0,53	93,5	5,7	0,61	0,57	-

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
38.	Mircea cel Bătrân	ducat	cu efigie	fără lance	slavonă	tip bizan- tin	0,43	90,6	6,0	0,54	1,8	-
39.	"	"	"	lance oblică cu vîrf oval	"	"	0,42	91,2	4,9	0,5	1,41	-
40.	"	"	"	"	"	"	0,45	90,6	4,9	0,5	1,6	-
41.	"	"	"	lance oblică cu vîrf rom- bic	"	"	0,49	90,5	8,9	0,5	1,13	-
42.	"	"	"	"	"	"	0,37	85,9	5,9	0,5	1,37	-
43.	"	"	"	lance oblică cu vîrf rom- bic, rever- sul ca la tipul cu efi- gie și lance dreaptă, seria I-a	"	"	0,52	94,1	5,8	0,55	0,65	-
44.	"	"	"	"	"	"	0,45	90,7	5,9	0,44	1,1	-
45.	"	"	"	lance oblică cu vîrf oval	"	tip bizan- tin, mantie cu fal- duri tubulare	0,40	92,3	5,7	0,68	0,23	-

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
46.	Mircea cel Bătrân	ducat	cu efigie	lance oblică cu vîrf oval	slavonă	tip bizan- tin, mantie cu fal- duri tubulare	0,36	91,9	6,3	0,75	0,20	-
47.	"	"	"	lance oblică cu vîrf rombic	"	"	0,42	92,7	6,6	0,64	0,58	-
48.	"	"	"	lance oblică	"	tip bizan- tin, mantie cu fal- duri tubulare pe brațul stîng	0,46	93,8	5,4	0,59	0,27	
49.	"	"	"	"	"	"	0,47	92,7	6,0	0,61	0,54	-
50.	"	ban	scut ca la seria cu lan- ce obli- că	-	anepi- graf	-	0,24	96,0	2,8	0,53	0,1	-
51.	"	ducat	cu efigie	pe rv. Hristos	slavonă	tip occiden- tal cu mantie	0,58	92,4	3,6	0,42	0,33	0,34

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
52.	Mircea cel Bătrân	ducat	cu efigie	pe rv. Hristos	slavonă	tip occiden- tal cu mantle	0,48	91,6	4,7	0,34	0,37	0,32
53.	"	"	"	"	"	tip occiden- tal fără mantie	0,39	65,8	18,1			
54.	"	"	cu efigie și lance dreaptă		"	tip occiden- tal cu mantie	0,51	93,8	5,1	0,40	0,70	-
55.	"	"	"		"	"	0,50	93,4	5,3	0,39	0,50	0,56
56.	"	"	"		"	"	0,45	90,4	4,5	0,62	0,24	-
57.	"	"	"		"	"	0,50	88,6	6,9	0,53	1,34	-
58.	"	"	"		"	"	0,39	88,4	6,3	0,52	0,92	-
59.	"	ban	scut ca la seria I-a cu lance dreaptă		anepi- graf	-	0,27	92,1	5,4	1,0	0,50	-
60.	"	"	-		"	-	0,22	89,8	9,0	0,59	0,59	-
61.	"	ducat	cu efigie și lance dreaptă		slavonă	tip occiden- tal cu mantie	0,43	91,9	5,5	0,25	0,56	-
62.	"	"	"		"	"	0,46	91,5	8,2	0,31	0,52	-
63.	"	"	"		"	"	0,45	90,0	6,1	0,76	0,53	-
64.	"	"	"		"	"	0,43	89,4	5,8	0,26	0,65	-

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
65.	Mircea cel Bătrân	ban	scut ca la seria a II-a cu lance dreaptă cu efigie și lance dreaptă		anepi- graf	-	0,16	90,4	7,6	0,51	0,26	0,34
66.	"	ducat			slavonă	costum tip occi- dental cu mantie	0,49	91,7	7,8	0,29	0,76	-
67.	"	"	"		"	"	0,47	90,9	7,5	0,58	1,0	-
68.	"	"	"		"	"	0,48	90,6	7,0	0,22	0,65	-
69.	"	"	"		"	"	0,41	90,4	6,1	0,42	0,50	0,56
70.	"	"	"		"	"	0,36	89,1	7,1	0,45	0,72	-
71.	"	ban	scut ca la seria V cu lan- ce dreap- tă		anepi- graf	-	0,21	92,5	6,0	0,43	0,26	0,31
72.	"	ducat	cu efigie și lance dreaptă		slavonă	costum tip occi- dental cu mantie	0,40	88,2	6,6	0,54	0,43	0,24
73.	"	"	"		"	"	0,39	87,4	4,3	0,37	0,51	-
74.	"	"	"		"	"	0,43	86,7	8,4	0,12	1,0	-
75.	"	"	"		"	"	0,35	86,1	11,2	0,18	0,66	-
76.	"	"	"		"	"	0,38	85,5	19,8	0,1	0,39	0,30
77.	"	"	"		"	"	0,45	85,1	7,2	0,45	0,47	-
78.	"	"	"		bilingvă	fără mantie	0,38	75,7	10,8	0,52	0,60	0,22
79.	"	"	"		"	"	0,31	66,3	10,3	0,30	0,31	0,30

- 1 Corneliu N. Mateescu, Contribuții la studiul monedelor lui Mircea cel Bătrân ; un ducat găsit la Vădastra, în SCN, III, Edit. Academiei, București, 1960, p. 279-286.
- 2 C. Beșliu, V. Cojocaru, M. Constantinescu, V. Grecu, M. Ivașcu, E. Marincu, V. Mateiciuc, S. Spiridon, P. Stancu, C. Stirbu, Determinarea compoziției unor monede medievale românești prin metode de analiză nucleară, în prezentul volum.
- 3 D. M. Metcalf, Some comments on the metrology of coins of Ivan Sratsimir, în SCN, VI, Edit. Academiei, București, 1975, p. 135.
- 4 Costin C. Kirițescu, Sistemul bănesc al leului și precursorii lui, vol. I, Edit. Academiei, București, 1964, p. 356-363 ; Octavian Iliescu, Moneda în România 491-1864, Edit. Meridiane, București, 1970, p. 14 ; Constanța Stirbu și Corneliu Beda, Tezaurul de la Scricioștea, jud. Teleorman, comunicare susținută la Sesiunea de comunicări a Muzeului Național de Istorie al R. S. România, din 26-27 februarie 1982.
- 5 Octavian Iliescu, Domni asociați în țările române în sec. al XIV-lea și al XV-lea, în SCIM, an. II, ian.-iunie, Edit. Academiei, București, 1951, p. 43 ; Octavian Luchian, George Buzdugan, Constantin C. Oprescu, Monede și bancnote românești, (=MBR), Edit. Sport-Turism, București, 1977, p. 11-12.
- 6 Emil Lăzărescu, Nicodim de la Tismana și rolul său în cultura veche românească, I (până la 1385), în "Romanoslavica", XI, București, 1965, p. 273-274.
- 7 George Brătianu, L'expédition de Louis I-er de Hongrie contre le prince de Valachie Radu I Basarab en 1377, în RHSEE (1925), p. 7 și 12.
- 8 Constanța Stirbu, Effigies conventionnelles et effigies-portrait dans l'art monétaire de la Valachie et de la Moldavie du XIVe au XVIIIe siècle, în La numismatique source de l'histoire de l'art et de l'histoire des idées. Travaux présentés au XVe Congrès International des Sciences Historiques, Bucarest, 11 août, 1980, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 75, pl. V, nr. 1-3.
- 9 I. Bianu, în AAR, XXXVII, (partea administrativă), 1914-1915, p. 9 ; Const. Moisil, în BSNR, XI, nr. 22, 1914, p. 57 ; idem, în BSNR, XII, nr. 23, 1915, p. 14-15 ; idem, în BSNR, XII, nr. 25, 1915, p. 109 ; G. Severeanu, în BSNR, XII, nr. 25, 1915, p. 114 ; idem, în BSNR, XVI, nr. 38-39, 1921, p. 113 ; Const. Moisil, în BCMI, 1923, p. 123 ; idem, în BSNR, XVII-XVIII, nr. 81-82, 1933-1934, p. 36, nr. 5 ; G. Severeanu, în "București", III, 1937, nr. 1-2, p. 76-77, nr. 4 ; Const. Moisil, în AARMSI, seria a III-a, tom. XXII, 1939-1940, p. 245 ; O. Iliescu, în SCIM, I, 1950, p. 128 ; idem, Numismatica medievală și modernă oglindită în colecțiile restituite de la Moscova, în Studii asupra tezaurului restituit de U. R. S. S., Edit.

- Academiei București. 1958, p.20, notele 4-6 ; Costin C. Kirițescu, op.cit., p.360.
- 10 George Severeanu, Monedele lui Dan I Basarab, domn al Țării Românești (1384-1386), în "București", 1, 1935, nr.2. p.253.
 - 11 Const. Moisil, în CL, 40, 1906, p. 1117-1122 ; ibidem, 42, 1908, I, p. 584-594 ; ibidem, II, p.413, 419 ; N.Docan, în AARMSI, seria a II-a tom. XXXII, 1909-1910, p. 505 ; Const. Moisil, în ARCC, 19, 1911, p. 362-377 ; idem, în BSNR, an. XII, nr.23, 1915, p.16, idem, AIN, 3, 1924-1925, p.42 ; I.D.Condurache, în BSNR, nr. 27-28, 1933-1934, p.36 ; G.Severeanu, în "București", 1, 1935, nr. 2, p.244 ; Const.Moisil, în BL, 2, 1947, 6-12, p.4, nr.53 ; Costin C.Kirițescu, op.cit., p. 362 ; O.Iliescu și Gr.Foit, în Arheologia Moldovei, V, 1967, p.164, nr.10 ; Constanța Știrbu și Paraschiva Stancu, în BSNR, LXVII-LXIX, nr. 121-123, 1973-1975, p. 161 , nr.13.
 - 12 Nicolae Docan, Studii privitoare la numismatica Țării Românești, în AARMSI, seria a II-a, tom XXXII, București, 1910, p.44 ; Octavian Iliescu Siglele de pe monedele Țării Românești, în CNA, XVI, nr. 121-122, 1942, p.10-16 ; Serghije Dimitrievici, Problemi srbske srednovekovne numismatike, II, extras din "Istoriske glasniča".nr. 3-4, Beograd, 1957, p.113 ; idem, Novat kneza Lazara, Kruševač, 1971, p.79.
 - 13 Octavian Iliescu, Ducații Țării Românești cu numele lui Basarab voievod, în SCN, VI, București, 1975, p. 143 ; idem, Vlad l'empaleur et le droit monétaire, în RRH, XVIII, nr.1, București, 1979, p.115.
 - 14 George Severeanu, Monedele lui Dan I..., p.246 ; Philip Grierson, Monnaies du Moyen Age, Fribourg, 1976, p.205 ; D. M. Metcalf, Coinage in South-Eastern Europe 820-1396, Royal Numismatic Society, London, 1979, p.297-303.
 - 15 Constanța Știrbu, Effigies conventionnelles... p.76, pl.V, nr.4.
 - 16 Ibidem, p.76, pl. V, nr.7.
 - 17 Ibidem, pl. V, nr.8.
 - 18 Octavian Iliescu, Cu privire la problema realizării unui corpus al monedelor feudale românești, în SMIM, I, Edit. Academiei, București, 1956, p.306.

QUELQUES REMARQUES SUR LES EMISSIONS MONÉTAIRES DE VALACHIE D'APRÈS LES ANALYSES PAR DES MÉTHODES NUCLÉAIRES

Résumé

Tenant compte des résultats des analyses effectuées par la Chaire de Physique de l'Université de Bucarest, en collaboration avec l'Institut de Physique et Recherche Nucléaires sur la composition métallique de 72 monnaies frappées en Valachie pendant les années

1365-1418, les auteurs établissent l'évolution du titre des monnaies, en commençant avec les émissions de Vladislav Ier jusqu'aux dernières émissions monétaires de l'époque de Mircea cel Bătrîn.

Il est à remarquer que les premières monnaies de Valachie sont faites en métal fin, finesse qui allait diminuer depuis 93,6%, pourcentage qui représente la moyenne du contenu en argent des émissions monétaires de Vladislav Ier, à 92% chez Radu Ier et Vladislav Ier, en tant que princes associés, à 87,4%, chez Radu Ier, à 58,3%, chez Dan II, à 57,1%, chez Dan Ier en tant qu'associé au règne de Mircea cel Bătrîn.

Le processus de diminution du contenu en métal précieux culmine avec les émissions de type commun de Mircea cel Bătrîn (Mircea l'Ancien) où le pourcentage en cuivre dépasse celui en argent (seulement 47,5% argent). C'est à ce point-là que cesse la ligne descendante du contenu en argent des premières émissions monétaires de Valachie et commence une augmentation brusque qui marque la réforme monétaire accomplie par Mircea l'Ancien réforme qui a été le résultat de l'augmentation du pouvoir économique et du renforcement du pouvoir politique.

Toutes ces constatations permettent aux auteurs de formuler certaines conclusions concernant l'évolution économique de la Valachie durant les années 1365-1418, avec mention particulière en ce qui concerne la réforme monétaire, de Mircea l'Ancien après l'année 1396 et la datation avec beaucoup plus de précision des émissions monétaires de la dernière partie du règne de ce voïvode (ducats à l'effigie du prince).

En outre, ayant pour point de départ la composition du métal, les auteurs rangent les monnaies frappées par Mircea cel Bătrîn dans la catégorie des monnaies à effigie émises après 1396.

Le présent exposé fait valoir les résultats des analyses effectuées sur un petit nombre de monnaies, mais les conclusions pouvant être plus complètes seulement après avoir analysé nombre de pièces du même genre, comprenant tous les types monétaires frappés par les princes roumains.

LEGENDE DES PLANCHES

- Pl. I. - No. 1-5, ducats, deniers et menues monnaies, frappés par Vladislav I; no. 6 denier frappé par Radu I et Vladislav I en tant que régents associés.
- Pl. II. - No. 7-12 ducats, deniers et menues monnaies frappés par Radu I.
- Pl. III. - No. 13-14 ducats frappés par Dan I; no. 15 ducats frappés par Dan II et Mircea cel Bătrîn (l'Ancien) en tant que régents associés; no. 16-21 ducats de type commun frappés

par Mircea cel Bătrîn.

- Pl. IV.- No. 22-23 ducats de type commun frappés par Mircea cel Bătrîn.
- Pl. V.- No. 34-36 ducats de type commun frappés par Mircea cel Bătrîn ; no. 37-38 ducats à effigie et costume de type byzantin frappés par Mircea cel Bătrîn ; 39-44 idem, mais à la lance oblique.
- Pl. VI.- No. 45-49 ducats à effigie et costume de type byzantin, à lance oblique, frappés par Mircea cel Bătrîn ; no. 50 menue monnaie frappée par Mircea cel Bătrîn ; no. 51-52 ducats à effigie et, costume de type occidental ; à épée ; no. 53 idem, sans manteau.
- Pl. VII.- No. 54-58 ducats à effigie, costume de type occidental et lance droite, frappés par Mircea cel Bătrîn ; no. 61-62 ducats à effigie et costume de type occidental, à lance droite ; no. 65 menue monnaie frappée par Mircea cel Bătrîn ; no. 66-70 ducats à effigie et costume de type occidental, à lance droite, frappés par Mircea cel Bătrîn ; no. 71 menue monnaie frappée par Mircea cel Bătrîn.
- Pl. IX.- No. 72-77 ducats à effigie, costume de type occidental et lance droite, frappés par Mircea cel Bătrîn ; no. 78-79 idem, mais sans manteau et à inscription différente au revers.